

Det handler ikke kun om kvælstof

Vandmiljøet er presset fra flere sider, og livet i vores fjorde og kystvande har det mange steder ikke godt nok. Det er der adskillige grunde til. Men i de danske vandplaner rettes alle indsatser kun mod én enkelt faktor der presser vandmiljøet nemlig kvælstof. L&F anerkender ikke dén præmis for regulering. Hvis vi skal forbedre vores vandmiljø, så er det ikke nok kun at arbejde på én udfordring. Vi skal sætte ind over for alle relevante presfaktorer, og det kræver en helt ny tilgang. Også til kvælstofreguleringen af landbruget. Og det er nu, vi skal i gang!

For mange næringsstoffer, såsom kvælstof og fosfor, kan give algeopblomstring, der kan føre til iltvind.

Kemiske stoffer fra spildevand kan påvirke både dyr og planter i årtier.

Der er mikroplast, hvis effekter endnu ikke kendes fuldt ud.

Naturlige stenrev er fjernet, og det betyder mistede levesteder for dyr og planter og større risiko for iltvind.

Nye invasive dyrearter, der slet ikke hører hjemme her, dukker op.

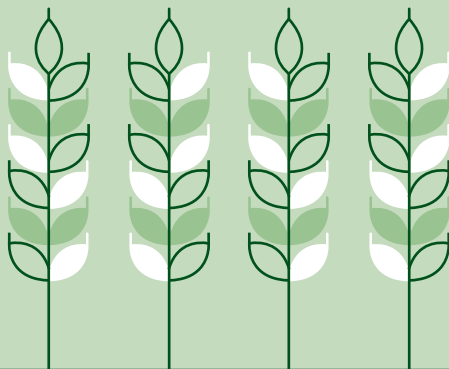
Klimaforandringerne kan komme til at ændre hele økosystemet.

Kvælstof er livsnødvendig

Kvælstof giver vækst

Kvælstof er et grundstof (N). Det udgør langt den største del af den luft, vi indånder, og det er livsnødvendigt for alle planter og dyr. Det er det næringsstof, som planter skal bruge allermost af, når de vokser. Derfor gøder alle landmænd, både økologiske og konventionelle, markerne med kvælstof. Det kan være i form af enten husdyrgødning eller handelsgødning. For planter, der mangler kvælstof, bliver syge og vokser dårligt.

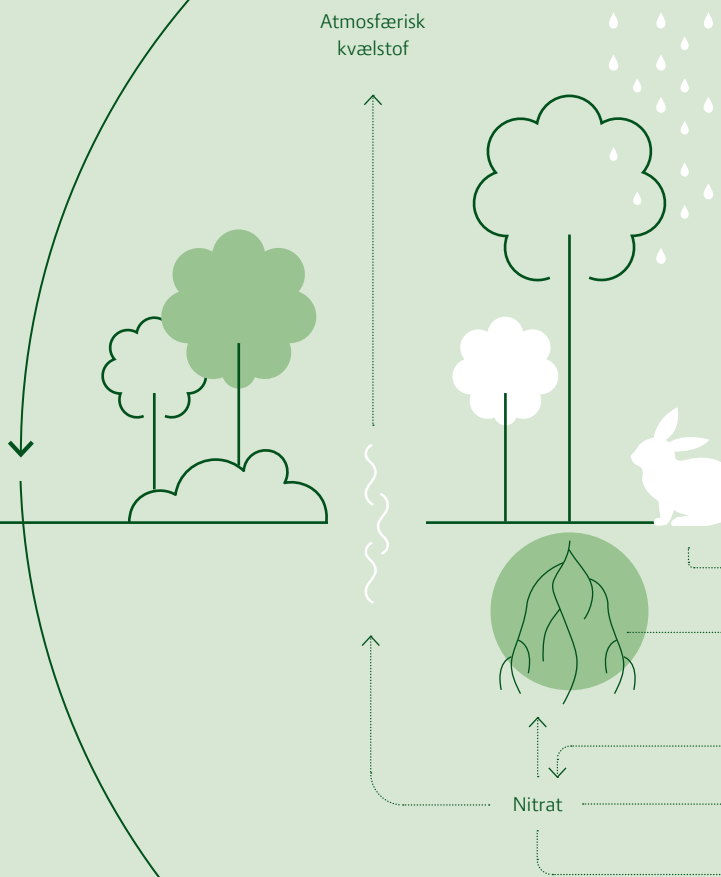

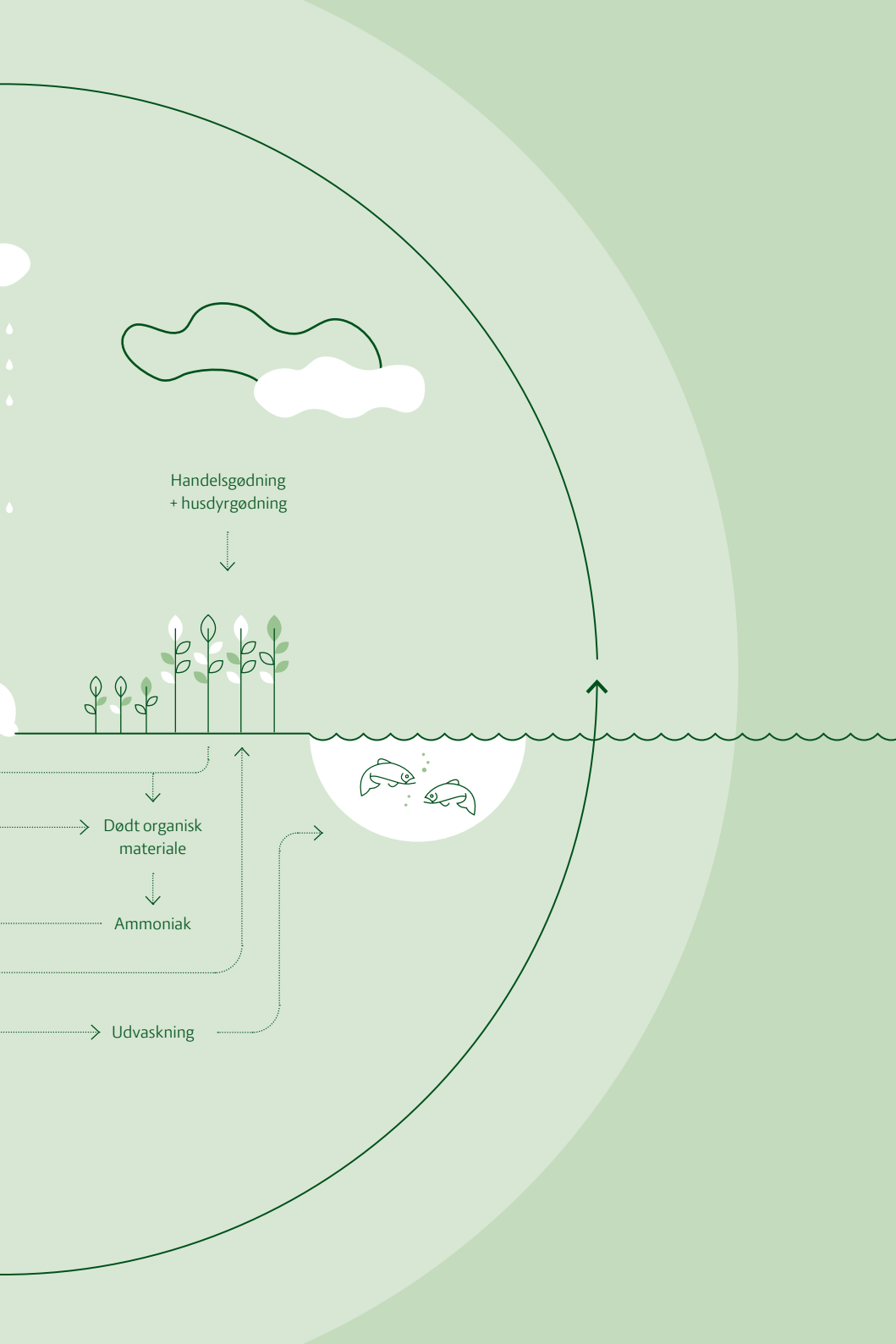
For meget påvirker miljøet

Alger har også brug for kvælstof, når de vokser om sommeren. Men for meget kvælstof betyder for mange alger, og det giver uklart vand og dårlige leveforhold særligt på bunden af fjorde og kystvande. Derfor er kvælstof mange steder en vigtig presfaktor at reducere, hvis vi skal have et sundt vandmiljø.

Kvælstofkredsløbet

Kvælstof i vandmiljøet stammer primært fra land. Det kommer fra alle steder i naturen, men mest fra dyrkede marker, hvor jorden bliver pløjet og harvet, og hvor der ikke er store planter med lange rødder året rundt til at holde på kvælstoffet.

Løsningerne

Følgende eksempler på indsatser kan fjerne en stor andel af det kvælstof (og ofte også fosfor), som ellers ville nå videre til vandmiljøet.

Muslinger kan fjerne næringsstoffer

Et andet eksempel på en effektiv og miljørigtig løsning er muslingeopdræt. Muslingerne spiser de alger, der er i vandet, og de næringsstoffer, som algerne indeholder. Når muslingerne til sidst høstes, fjernes næringsstofferne, de har optaget, bl.a. kvælstof og fosfor, fra vandmiljøet. Muslingerne kan så forarbejdes og bruges til f.eks. økologisk dyrefoder. Hvis vi skal have sådan en industri i Danmark, kræver det politisk vilje.

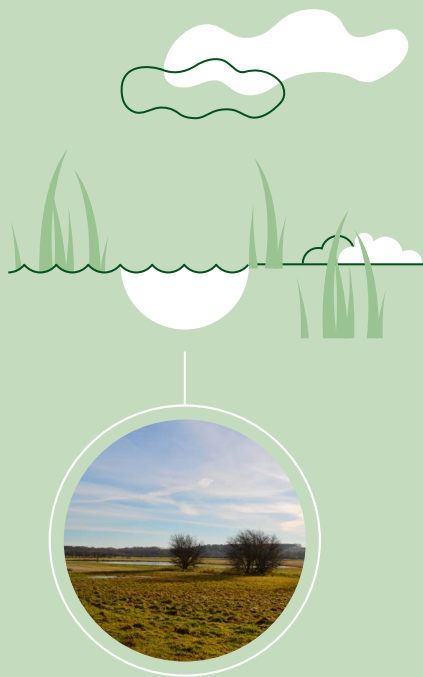
Minivådområder

Minivådområder er et effektivt virkemiddel, som fjerner en stor del af nitraten fra drænvand. De er små (ofte under 1 ha), kan etableres hurtigt rundt omkring i landskabet, hvor de supplerer andre indsatser som fx store vådområder og de små vandhuller vil ofte forbedre natur og biodiversitet i agerlandet. Der er potentiale for at etablere mange flere minivådområder, og mange landmænd er interesserede i at være med.

Lavbundsjorder og vådområder

Større vådområder har været anvendt som virkemiddel i flere årtier. Etablering kræver noget forarbejde og deltagelse fra landmændene i området for at være med, men det resulterer til gengæld i store reduktioner i tabet af kvælstof til vandmiljøet. Desuden er der positive sideeffekter, bl.a. i form af mere naturindhold på arealerne efter vådområdet er etableret.

Udtagning af lavbundsarealer med et højt kulstofindhold er et effektivt klimavirkemiddel, som reducerer CO₂-udslippet markant. I mange tilfælde vil lavbundsindsatsen også føre til en reduktion af kvælstoftabet til vandmiljøet og mere naturindhold, så løsningen gavner på flere fronter på én gang.

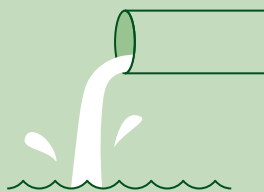

Skovrejsning

Skov tager kun ganske lidt kvælstof til vandmiljøet og kan derfor være et alternativ til traditionel dyrkning. Etablering af skov er tilmed populært blandt mange lodsejere: Ofte er der flere ansøgere til at rejse skov, end der er afsat penge til.

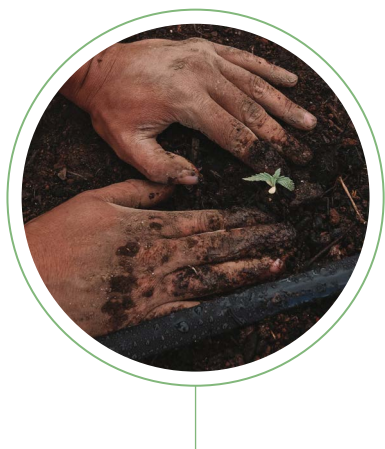
Spildevand

Spildevand er også en kilde til kvælstof. Er der helt styr på håndteringen, vil tabet som regel ikke være stort. Men nogle steder kan rensningen være bedre, og der sker desværre fortsat mange overløb af urensset eller opblandet spildevand, som kan påvirke vandmiljøet negativt. Bedre håndtering af spildevand – både omfanget af overløb og kvaliteten af det resede spildevand – kan derfor være en vigtig del af løsningen.

L&F's Prioriteter

- 1 Vi ønsker et bedre faglig grundlag.** Det faglige grundlag er skævt. I dag regulerer vi kun på kvælstof fremfor at kigge på alle presfaktorer. Hvis vi vil et godt vandmiljø, kræver det, at vi tager skyklapperne af og sætter ind over for alle relevante presfaktorer og f.eks. kigger på vores spildevand særligt om sommeren, hvor algerne er mest modtagelige overfor næringsstoffer.
- 2 Vi vil gerne bidrage til at reducere næringsstoffer uden for marken (dyrkningsfladen).** Landmænd bidrager allerede i dag til mange af de kollektive virkemidler såsom minivådområder og vådområder. Men vi har brug for mere fleksible rammer og flere virkemidler såsom muslingeopdræt og udtagning af lavbundsjorder.
- 3 Vi skal ikke have flere indsatser på dyrkningsfladen - tværtimod.** Efterafgrødekravene er allerede i dag alt for store og hæmmer landmandens produktion. Når landmanden tvinges til at høste, inden kornet er modent, viser det med al tydelighed, at reguleringen er for ufleksibel.
- 4 Vi har brug for en ny model.** L&F ønsker derfor et reguleringskifte væk fra nuværende fokus på "input" til i stedet at se på "output" – d.v.s. hvor meget kvælstof der faktisk udledes fra marken. Vi har behov for, at landmanden selv kan vælge andre, mere effektive metoder, f.eks. afgrøder med lavere kvælstofudledning eller ved at bruge præcisions-gødsknings-teknologi, der reducerer udledningen.

Landmænd passer godt på kvælstof

Landmænd passer godt på kvælstoffet

Danske landmænd passer godt på kvælstoffet. Det er en værdifuld ressource, og det er begrænset, hvor meget kvælstof, landmændene må anvende på markerne. Derfor sørger de for at tildele kvælstof i den rigtige mængde og på det rigtige tidspunkt, så mest muligt bliver udnyttet af planterne. Det betyder, at tabet af kvælstof fra marken i dag er lavt. Faktisk er det nu lige så lavt som for 120 år siden, hvor handelsgødning slet ikke fandtes.

Men de nyeste regler for efterafgrøder betyder også, at landmanden må vælge en dårligere plan for, hvilke afgrøder han eller hun sår på sine marker. Det betyder, at vi skal importere mere foder fra udlandet, som vil udlede mere CO₂.

Men med vandplanerne skal vi reducere udledningen endnu mere, end vi allerede har gjort. Det kan vi ikke gøre ved flere indsatser på markerne. Der er mange indsatser, vi kan placere uden for markerne, populært sagt på vejen "fra jord til fjord". Men vi må og skal også sætte ind mod alle de presfaktorer, der ikke er kvælstof. Ellers opnår vi kun, at den miljø- og klimavenlige danske landbrugsproduktion for en stor

115 mio. kr.

I 2020 ansøgte landmændene om minivådområder for 115 mio. kr., hvilket svarer til hele puljen.

del flytter til udlandet – og miljømålene vil vi stadig være langt fra at være nået. Det kan ingen være tjent med.

Der er behov for flere muligheder

De nuværende regler om kvælstofsreduktioner giver for lidt miljø for pengene. De er skruet sammen af flere komplekse regelsæt med over 130 frister og datoer, som landmanden skal rette ind efter. Alle reglerne fokuserer alene på, hvor meget kvælstof der tilføres på marken og efterafgrøder.

Kvælstofreguleringen må nytænkes, så den enkelte landmand kan udføre de indsatser på sin bedrift, som fungerer bedst og giver mest miljø for pengene. Det kan lade sig gøre, og vi har et bud på, hvordan. Danske landmænd er klar til at sikre yderligere kvælstofreduktioner, hvor der er behov for det. Den bedste og billigste måde at gøre det på er med virkemidler, som placeres uden for de dyrkede arealer – de kollektive virkemidler såsom minivådområder, muslingeopdræt mm. Her kan man fjerne kvælstof gennem naturens egne processer.

Men vi har også brug for bedre regulering på selve marken. Vores bud på en ny kvælstofreguleringsmodel, er en model baseret på udledninger i stedet for input. Det skal altså ikke handle om, hvor meget kvælstof vi putter på marken, men i stedet hvor meget, der tabes fra marken. Modellen er designet til at sikre en mere sammenhængende plan, som giver mest miljø for pengene. Det kræver flere værktøjer i kassen og mere rimelig byrdefordeling blandt landmændene.

614 minivådområder

Fra 2018 til i dag er der givet tilsagn til at anlægge 614 minivådområder, og heraf er de 100 allerede helt færdige eller næsten færdigt anlagte.

Landmændene er klar, men det går for langsomt med forvaltningen

For at få de omkostningseffektive løsninger bredt mest muligt ud, skal der være nogle ubureaukratiske ordninger, som er lette for landmændene at deltage i og lægge jord til. Landmændene står faktisk i kø for at levere, men desværre har der været mange problemer med blandt andet upræcise regler og dårlige it-systemer, så det går

ikke så hurtigt med at få etableret vådområder og minivådområder, som landmændene ellers er klar til.

Grundlaget skal være i orden

Der er meget, vi kan gøre for vandmiljøet. Men det skal gøres klogt og rigtigt, så vi ikke ender med at nedlægge vores miljø- og klimavenlige landbrugsproduktion. Et blindt fokus på flere af de dyreste kvælstofsreduktioner, alene som vejen til det gode vandmiljø, vil koste dyrt i form af lukkede landbrug og tabte arbejdspladser særligt ifølgeerhvervene, og det vil ikke løse problemet.

Vi skal sætte ind mod alle relevante presfaktorer, ikke kun kvælstof. Vi skal også reducere kvælstof – men på den mest effektive måde. Det betyder blandt andet, at der skal tages hensyn til årstidernes betydning. Kvælstof fra landbruget ender i fjorden om vinteren, mens alger vokser om sommeren. Det betyder, at i mange vandområder er vinterens kvælstof længe væk, når algerne begynder at gro. Her er det måske snarere kvælstof fra spildevand, der skal reduceres. Eller måske kan der opdrættes muslinger, som vokser, spiser alger og dermed fjerner allermost kvælstof - netop om sommeren.

Og så skal vi sætte ind mod fortidens synder. Nogle steder er fjordbunden fyldt med slam efter årtiers udledninger af urensset spildevand. Andre steder har vi fjernet stenrev og dermed helt essentielle levesteder for planter og dyr. Vi skal i gang med at genoprette fjordbundene aktivt, så de igen kan være fyldt med liv – i stedet for at være en gang mudder, der forplumrer vandet og i sig selv begrænser livet på bunden.

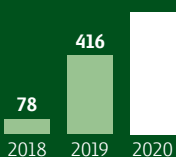
Grundlaget for at få et godt vandmiljø i samspil med en effektiv landbrugsproduktion er først og fremmest en lokalt baseret tilgang. Hver enkelt fjord har sine egne forhold. Presfaktorer er ikke de samme alle steder, og det er vejen til det gode vandmiljø derfor heller ikke. Nogle steder skal der være muslingeopdræt, andre steder skal vi have mange flere minivådområder, og der er mange steder, hvor der er behov for at kigge nærmere på mikroplast, invasive arter og vores allesammens spildevand. Ingen steder rækker det at fokusere kun på en enkelt presfaktor. Derfor skal vi have en dialog om hvert enkelt vandområde, hvor relevante, lokale aktører inddrages, så vi sammen kan finde de løsninger, der virker. Ellers kommer vi ikke i mål med et godt vandmiljø. I stedet vil vi helt sikkert miste mange gode arbejdspladser uden større effekt.

130 frister

Landmand er i dag tvunget til at høste d. 20. august uanset om kornet er modent eller ej for at plante efterafgrøder. Det er spild af ressourcer.

Landbruget er allerede godt i gang

Minivådområder er et godt redskab, som landbruget allerede er godt i gang med. Og der er plads til mange flere. Det kræver mere fleksible rammer fra myndighederne, hvis vi skal opnå det fulde potentiale. Landmændene er klar.

Akkumulerede ansøgninger

646 ansøgninger

Siden 2018 er der ansøgt om i alt 646 minivådområder, der kan bidrage til reduktionen af kvælstof fra landbruget.

1

50-100

Et minivådområde rækker langt

Et enkelt minivådområde er måske kun 1 hektar stort, men det rensrer vandet fra et areal der er op til 100 gange større, og har derfor en stor gavnlig effekt langt derfra.

25% reduktion

Minivådområder fjerner 25 pct. af kvælstoffet og omkring halvdelen af fosforen i det vand, der ledes igennem.

På vej mod det gode vandmiljø

– et bredere perspektiv

Landbrug & Fødevarer

